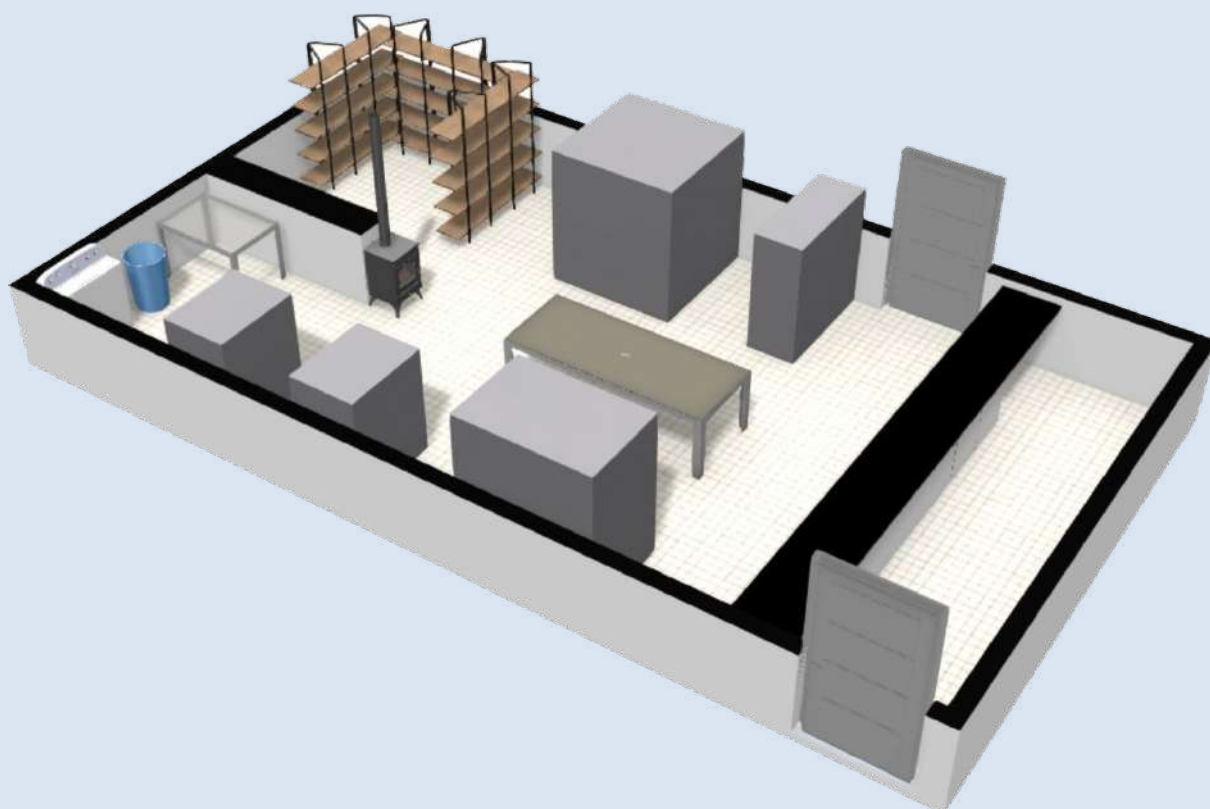

ХИШИГ-ӨНДӨР СУМЫН ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН СХЕМИЙН ЗӨВЛӨМЖ

Бэлтгэсэн: Экосум ТББ-ын Гүйцэтгэх захирал **Гэрбэр овогтой Пиэр**
Батласан: Экосум ТББ-ын Тэргүүн **Гүрсэд овогтой Нарантуяа**

2021 оны 4 дүгээр сар

Энэхүү зөвлөмжийг Европын Холбооны санхүүжилттэй "Монгол улс дахь хуванцар хог хаягдлын дахин боловсруулалтын тогтвортой байдлыг хангах" төслийн хүрээнд боловсруулсан хэдий ч энд илэрхийлсэн үзэл бодол нь Европын Холбооны байр суурийг илэрхийлэхгүй болно.

ГАРЧИГ

ТАНИЛЦУУЛГА	4
1. ХОГ ХАЯГДЛЫГ ЭХ ҮҮСВЭР ДЭЭР НЬ АНГИЛАХ	4
ХОГОО АНГИЛАХ ҮНДСЭН АНГИЛАЛУУД, АНХААРАХ ГОЛ ДҮРМҮҮД.....	4
ХОГ ҮҮСГЭГЧИЙН ТӨРЛӨӨС ХАМААРАХ ХОГ ХАЯГДАЛ АНГИЛАЛТ, ТОНОГ ТӨХӨӨРӨМЖ	5
2. ХОГ ХАЯГДАЛ ЦУГЛУУЛАХ, ТЭЭВЭРЛЭХ	5
ХОГ ҮҮСГЭГЧИЙН ХАРИУЦЛАГА.....	5
ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨВ ДЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ АЧ ХОЛБОГДОЛ..	5
ХОГ ХАЯГДАЛ ЦУГЛУУЛАХ, АЧИХ, ТЭЭВЭРЛЭХ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ БОЛОМЖИТ ХУВИЛБАРЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ.....	5
3. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨВ	6
ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨВИЙН БАЙРШИЛ	6
ХХМТ-ИЙН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ, ДЭД БҮТЭЦ	6
ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ҮНДСЭН БАРИЛГА БОЛОН АГУУЛАХЫН БАРИЛГА	8
ЭЦСИЙН ХОГ ХҮЛЭЭН АВАХ ЦЭГ	9
ХОГ ҮҮСГЭГЧИЙН МАРШРУТ	10
ХОГ ХАЯГДЛЫН АЖИЛТНЫ ЗОХИЦУУЛАХ ДАХИВАР ХОГ ХАЯГДЛУУД.....	11
ХОГ ХАЯГДЛЫН АЖИЛТНЫ ЗОХИЦУУЛАХ ЭЦСИЙН ХОГ	12
4. ТӨВЛӨРСӨН ХОГИЙН ЦЭГ	12
ХУУЧИН ТӨВЛӨРСӨН ХОГИЙН ЦЭГИЙН ТАЛБАЙГ ХУМИХ, ХАМГААЛАХ	12
ХАШИЖ ХАМГААЛСАН ЛАНДФИЛЛИЙН АШИГЛАЛТ	13
5. БУСАД ОНЦГОЙ ХОГ ХАЯГДАЛД ЗОРИУЛСАН ЦЭГҮҮД	13
АЮУЛТАЙ ХОГ ХАЯГДАЛ.....	13
АМЬТНЫ СЭГ ЗЭМ	14
БОХИРЫН ХАЯГДАЛ	14

ТАНИЛЦУУЛГА

Европын Холбооны SWITCH-Asia-II хөтөлбөрийн санхүүжилтээр хэрэгжиж буй “Монгол улс дахь хуванцар хог хаягдлын дахин боловсруулалтын тогтвортой байдлыг хангах” төслийн хүрээнд Экосум ТББ-аас Хишиг-Өндөр сумын хог хаягдлын зохистой менежментийн схемийг бий болгох зөвлөмжийг бэлтгэн гаргалаа. Эдгээр зөвлөмжүүд нь 2021 оны 1 дүгээр сард гаргасан суурь судалгааны үр дүнд тулгуурласан болно. Тус тайланг Экосум-ын вэб хуудаснаас үзнэ үү:

www.ecosoum.org/mn-resources-and-reports

Хишиг-Өндөр сумын хог хаягдлын схемийн үндсэн бүрдэл хэсгүүдийн талаарх зөвлөмжүүдийг хог үүсэхээс эхлээд устгах хүртэлх явцын дарааллын дагуу бэлтгэснийг доороос үзнэ үү.

1. ХОГ ХАЯГДЛЫГ ЭХ ҮҮСВЭР ДЭЭР НЬ АНГИЛАХ

ХОГОО АНГИЛАХ ҮНДСЭН АНГИЛАЛУУД, АНХААРАХ ГОЛ ДҮРМҮҮД

Бүх хог үүсгэгчид – өрх (сумын төвийн болон малчин), төсвийн байгууллагууд болон хувийн бизнес – Экосум ТББ-аас зөвлөж, сумын ЗДТГ-аас батласан ангиллуудын дагуу хог хаягдлаа эх үүсвэр дээр нь ангилна.

Бүх хог үүсгэгчид хог хаягдлаа ангилах **үндсэн ангилалууд** нь (өнгөний код нь бидний тарааж өгсөн гарын авлагад ашигласан өнгө болно):

- **Дахивар хаягдал;**
- **Хоол хүнсний хаягдал болон органик хаягдал;**
- **Үнс;**
- **Аюултай хог хаягдал;**
- **Эцсийн хог хаягдал.**

Эх үүсвэр дээр нь ангилах дэд ангилалууд нь:

- **Хатуу хуванцар** (ус ундааны сав болон бусад хатуу хуванцар савнууд);
- **Зөөлөн хуванцар** (хуванцар уут болон хүнсний баглаа боодол);
- **Шил** (бүтэн болон хагарсан лонх, шилэн савнууд);
- **Цаас, картон, Тетрапак болон бөс даавуу** (гарах хэмжээнээс хамаараад нэг шүүдайд эсвэл тус тусад нь);
- **Метал** (төмөр, хөнгөн цагаан лаазнууд болон бусад төмрийн хаягдал);
- **Электрон барааны хаягдал болон зай хураагуур;**
- **Ногоо, жимсний хальс** (ногооны хальс, бусад ногоон хаягдал);
- **Амьтны гаралтай хаягдал** (мах, яс, өөх, хоолны үлдэгдэл гм.);
- **Модны үнс** (аргалын үнс бага зэрэг холилдсон байж болно);
- **Нүүрсний үнс** (модны үнстэй холилдоогүй цэвэр байх);
- **Аюултай хог хаягдал** (машины тос, будаг гэх мэт төрөл төрлөөр нь салгаж хадгалах);
- **Эцсийн хог хаягдал** (эргэлтэнд оруулах боломжгүй бусад хог хаягдал).

Хог үүсгэгчид өөрсдийн хог хаягдлаа эх үүсвэр дээр нь өөрт зохистойгоор хэрхэн ангилахаа (үндсэн болон дэд ангилалуудын хооронд) өөрөө шийдэх боломжтой бөгөөд хамгийн чухал нь дараа нь хог хаягдлын менежментийн төвд өөрөө аваачихдаа (эсвэл ачих үйлчилгээнд өгөхдөө) дэд ангилалуудын дагуу салгахад хялбар байх нь чухал юм.

ХОГ ҮҮСГЭГЧИЙН ТӨРЛӨӨС ХАМААРАХ ХОГ ХАЯГДАЛ АНГИЛАЛТ, ТОНОГ ТӨХӨӨРӨМЖ

Сумын төвийн өрхүүдэд сумын ЗДТГ-ын захиалгаар Экоsum ТББ-ын үйлдвэрлэсэн дахивар ангилах сав тараагдах бөгөөд тусгайлан бэлтгэсэн гарын авлагын дагуу дээр дурдсан ангиллуудаар өрхүүд өөрсдийн нэмэлт нөөц бололцоог ашиглан ангилна.

Малчин өрхүүдэд (сумын төвийн өрхүүд шиг сав тараагдахгүй) эдэлгээ сайтай, чанартай шүүдайнуудад хог хаягдлаа ангилахыг зөвлөж байна. Малчин өрхүүдийн хувьд хогоо зөвхөн үндсэн ангиллуудын дагуу ангилах нь хотондоо хэтэрхий олон шуудай сав хадгалах бэрхшээл тулгарахаас сэргийлнэ. ХХМТ-д дахиваруудаа авч ирэхдээ дэд ангиллуудын дагуу шууд ангилж хийх боломжтой юм.

Төсвийн байгууллагуудын хувьд Булган аймгаас тарааж өгсөн том төмөр хогийн савыг сайжруулан гадна байрлах дахивар хадгалах түр сав болгон ашиглаж болох юм. Ажлын байрандаа хялбараар үр дүнтэй ангилах аргыг байгууллага бүр дотооддоо хэлэлцэж олох нь зүйтэй. (дээр дурдсан шаардлагуудын дагуу)

Хувийн бизнес эрхлэгчид эх үүсвэр дээр нь хог хаягдлаа ангилах, дахивараа хэрхэн түр хадгалах гэх мэтийг өөрсдийн нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж, хамтдаа шийдвэрлэх нь зүйтэй.

2. ХОГ ХАЯГДАЛ ЦУГЛУУЛАХ, ТЭЭВЭРЛЭХ

ХОГ ҮҮСГЭГЧИЙН ХАРИУЦЛАГА

Сумын ЗДТГ эсвэл Экоsum ТББ-аас албан ёсоор хог хаягдал цуглуулан тээвэрлэх үйлчилгээг албан ёсоор эхлүүлэх хүртэл сумын төвийн болон хөдөөгийн өрхүүд, аж ахуй нэгж, албан газрууд хог хаягдлаа (эх үүсвэр дээр нь ангилсан) өөрсдийн нөөц бололцоогоор ХХМТ-д хүргэж өгөх үүрэгтэй.

ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨВ ДЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ АЧ ХОЛБОГДОЛ

Бүх төрлийн хог хаягдлыг – үнс болон эцсийн хогийг оруулаад – хог хаягдлын менежментийн төвд хүргэж өгөх бөгөөд үйлдвэрийн хашаа, барилга дотор хог хаягдал тус бүрийг тодорхой аргаар боловсруулах болно (үүнд хог үүсгэгчдийн идэвхтэй оролцоо маш чухал болохыг дор тайлбарлана). Ямар ч хог хаягдлыг (эцсийн хог хаягдал байсан ч) төвлөрсөн хогийн цэгт зөвхөн эрх бүхий хүн л тусгайлан заасан газарт хүргэж хаяна.

Хэрэв хог хаягдал цуглуулах, ачих үйлчилгээг албан газар, бизнес эрхлэгчдэд эсвэл зөвхөн өрхүүдэд гэх мэтээр хэсэгчилэн хүргэх, эсвэл бүх төрлийг хог үүсгэгчдэд зориулан зохион байгуулвал нарийвчлан судалж, тооцоолон төлөвлөж эхлүүлсэн хог хаягдлын менежментийн тогтолцоонд ямар нэг байдлаар сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй байх талаар онцгой анхаарах нь чухал. Жишээлбэл, эх үүсвэр дээр нь хог хаягдлаа ангилсан байдал нь ХХМТ-ийн үйл ажиллагааг удаашруулахгүй, алдаа дутагдалгүй байх ёстой болно. (ялангуяа энэ ангилах процессийг хог үүсгэгчид өөрсдөө хариуцаж ХХМТ хүргэж өгдөг байсан нь өөрчлөгдвөл)

ХОГ ХАЯГДАЛ ЦУГЛУУЛАХ, АЧИХ, ТЭЭВЭРЛЭХ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ БОЛОМЖИТ ХУВИЛБАРЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ

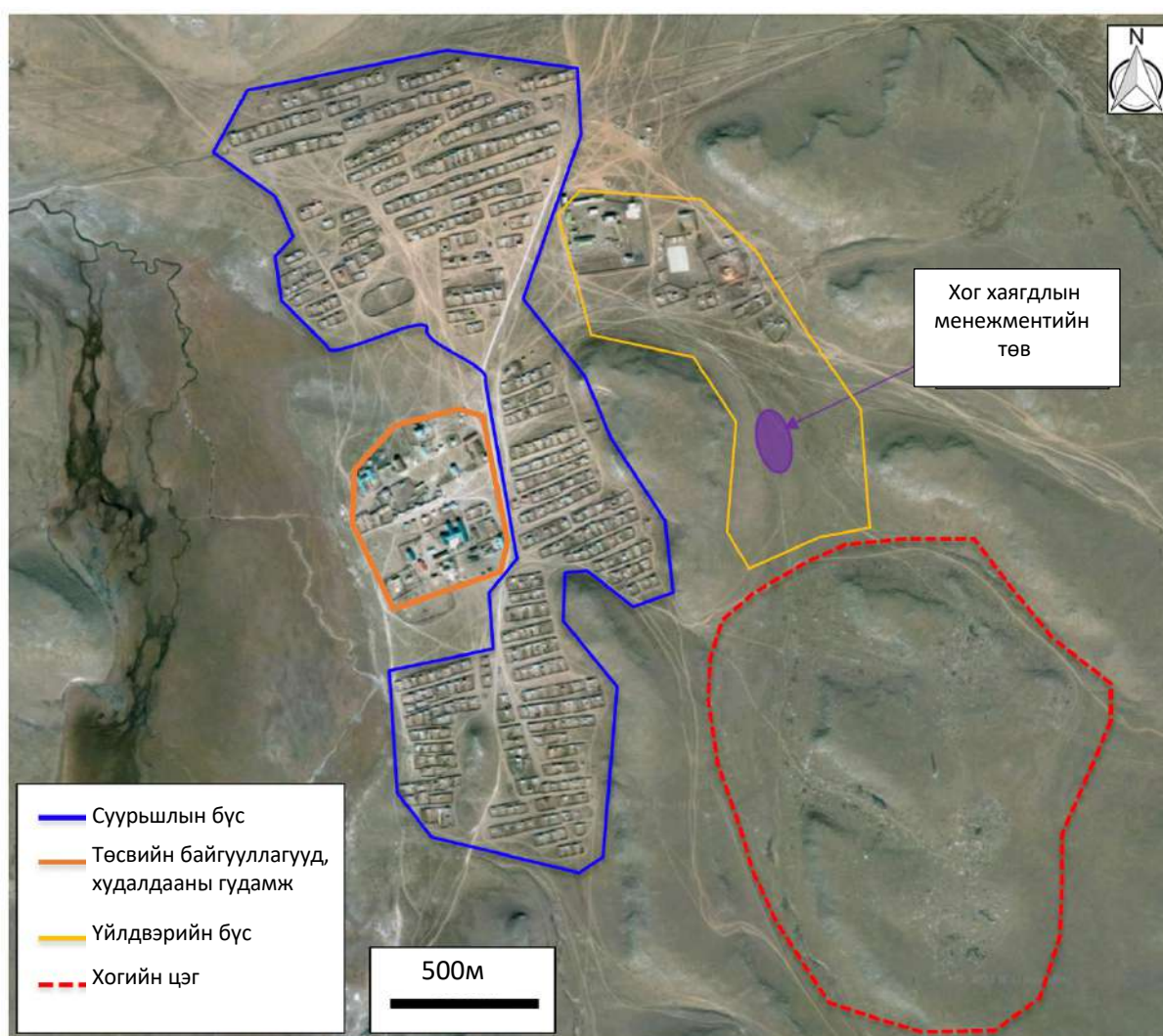
Хэрэв хог хаягдал цуглуулах, ачих, тээвэрлэх үйлчилгээг эхлүүлвэл үүнтэй холбоотой зардлыг хог үүсгэгчдээс гаргуулах нь зүйтэй (дахивар хаягдал зарж борлуулан олсон орлого болон сумын хог хаягдалд зориулсан жил бүрийн төсөв нь хог хаягдлын менежментийн үйл ажиллагааг тогтвортой явуулах, байгууламжийн урсгал зардал, машин техникийн эвдрэл гэмтлийг засах, шаардлагатай тоног төхөөрөмж, нэмэлт ажиллах хүчийг цалинжуулах гэх мэтэд зарцуулагдна).

Иймээс хог хаягдал цуглуулах, ачих үйлчилгээг хэрэглэгчдээс үйлчилгээний хураамж шууд авах, эсвэл нийт хог үүсгэгчдээс авах татварыг орон нутагтаа танилцуулан хураах замаар санхүүжүүлж болно. Хамгийн шударга, боломжит хувилбарыг хамаатай бүх талуудын хэлэлцүүлгээр тогтоон, иргэд, олон нийтэд нээлттэй танилцуулж, санал бодлыг нь тусган шийдэх шаардлагатай.

3. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨВ

ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨВИЙН БАЙРШИЛ

Хог хаягдлын менежментийн төв нь Хишиг-Өндөр сумын суурьшлын бүсээс зүүн тийш, одоогийн төвлөрсөн хогийн цэгээс хойши үйлдвэрлэлийн бүсэд байрлах болно. Байршлын газрын зургийг доороос харна уу.

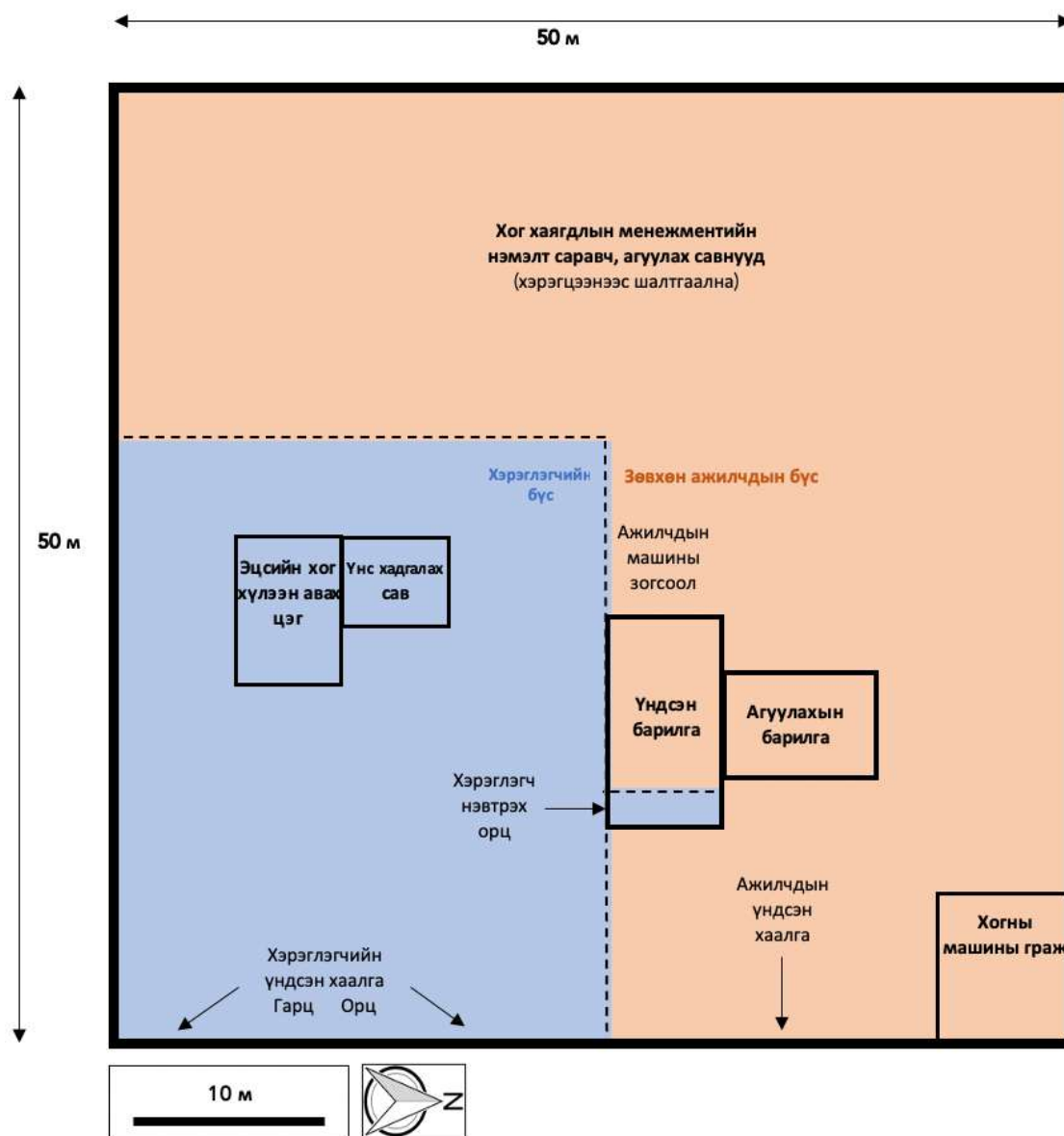
ХХМТ-ИЙН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ, ДЭД БҮТЭЦ

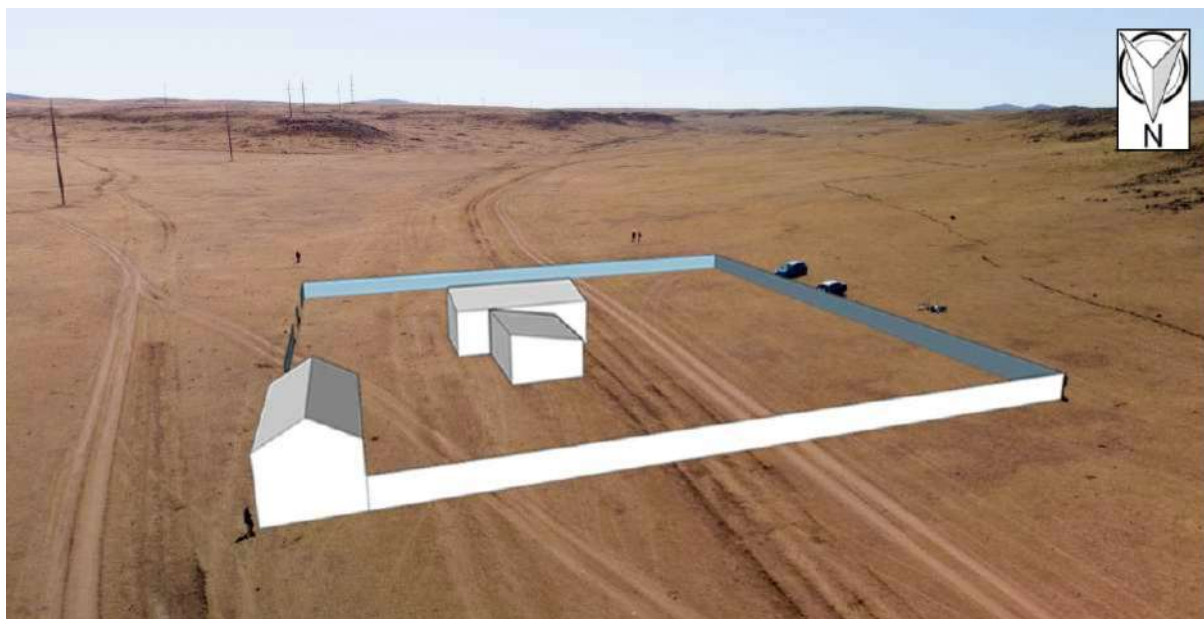
Хог хаягдлын менежментийн төв нь ойролцоогоор $2,500\text{m}^2$ (50x50м) талбайг эзэлнэ. Газрын байдал нь Баруун зүгээс (өндөр цэг) Зүүн зүгт (нам цэг) налуу (ойролцоогоор 7%) байна.

ХХМТ-ийн зохион байгуулалтад:

- Хог үүсгэгчид (байгууламжийн “хэрэглэгчид”) эх үүсвэр дээр нь ангилсан хог хаягдлаа авчирч хог хаягдал хариуцсан ажилчид (ХХМТ-ийн ажилчид) дахивар хаягдлуудыг янз бүрийн аргаар зохицуулах үндсэн барилга;
- Нарийвчлан ангилсан, боловсруулсан дахиваруудыг эцсийн шийдэл хүртэл (хот суурингийн дахин боловсруулах үйлдвэрүүдэд хүргэх эсвэл орон нутагтаа дахин боловсруулах) цэвэрхэн түр хадгалах зорилготой үндсэн барилгад хавсаргасан агуулахын барилга;
- Хог хаягдлын менежментийн машин техникийг өвлийн хүйтнээс хамгаалах граж;
- Эцсийн хогийг төвлөрсөн хогийн цэгт эрх бүхий хүн хүргэх хүртэл түр хадгалах цэг (үнсийг дахин ашиглах арга технологийг нэвтрүүлвэл тус цэгийн ойролцоо модны үнс түр хадгалах цэгийг мөн бий болгоно);
- Хэрэв шаардлагатай тохиолдолд багаж, тоног төхөөрөмж хадгалах байр, бусад төрлийн хог хаягдал түр хадгалах агуулах, саравч гэх мэтийг зохистой талбайд шинээр барих боломжтой.

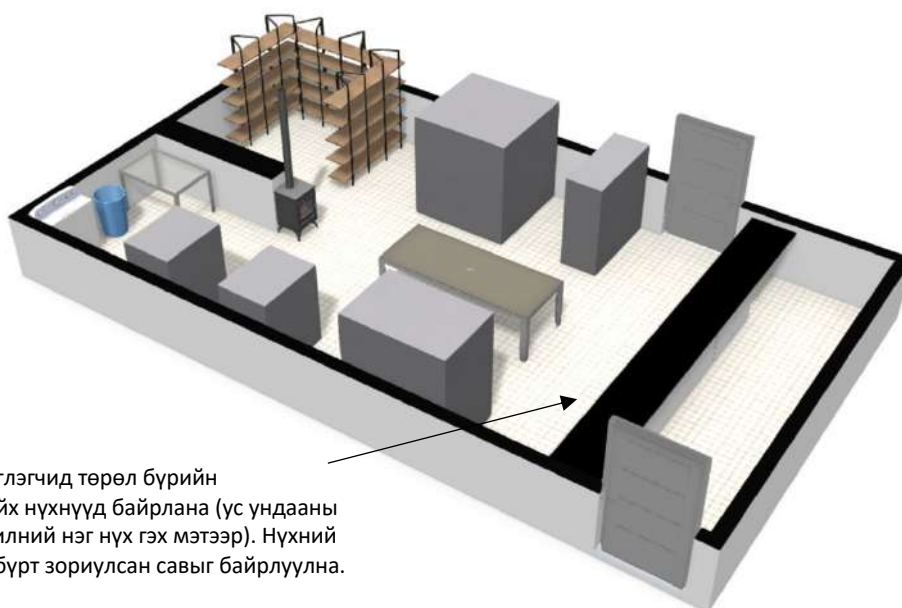
ХХМТ-ийн ерөнхий төлөвлөгөөг доороос харна уу.

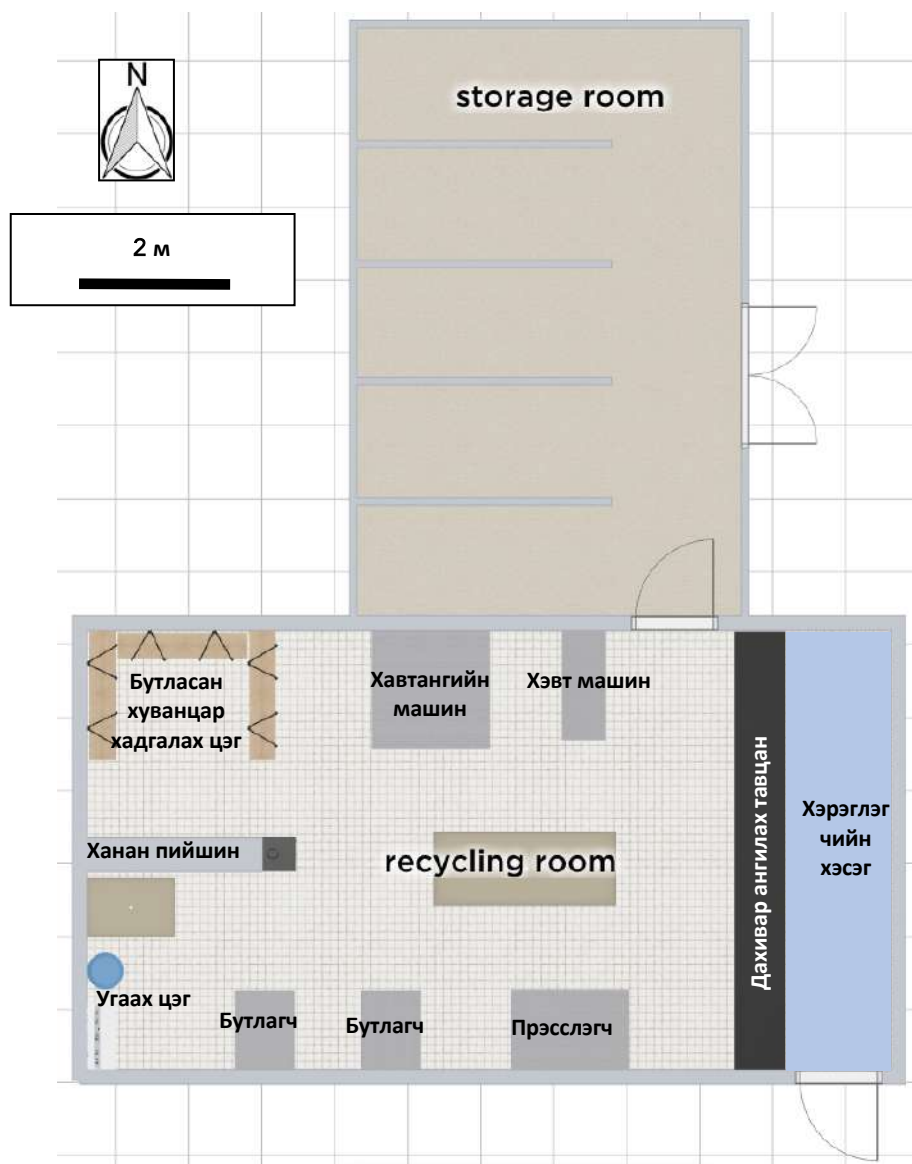

ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ҮНДСЭН БАРИЛГА БОЛОН АГУУЛАХЫН БАРИЛГА

Үндсэн барилга нь хэрэглэгчид ангилсан дахиваруудаа авчирч хүлээлгэн өгөх хэрэглэгчдэд нээлттэй хэсэг болон ХХМТ-ийн ажилтан дахиваруудыг нарийвчлан ангилж, дахин боловсруулах зөвхөн үйлдвэрийн ажилтанд нээлттэй үндсэн хэсгээг бүрднэ (доорх зурагт: саарал дөрвөлжингүүд нь дахин боловсруулах тоног төхөөрөмжүүд, хөндлөн хар зураас нь хэрэглэгчдэд зориулсан дахивараа ангилж, хүлээлгэж өгөх тавцан юм). Агуулахын барилгад үндсэн барилгаас нэвтрэх боломжтой, дахиваруудыг хот суурингийн дахин боловсруулах үйлдвэрт хүргэх эсвэл орон нутагтаа дахин боловсруулах хүртэл аюулгүй, цэвэрхэн хадгалах хангалттай талбай бүхий байна.

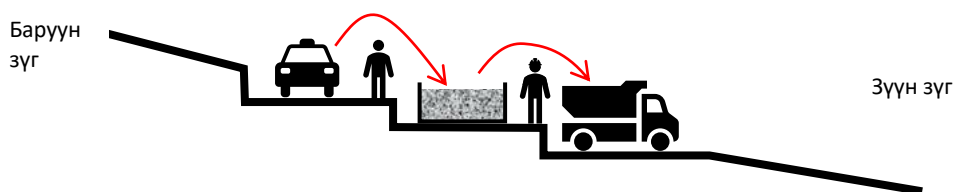

Тус тавцанд хэрэглэгчид төрөл бүрийн дахиваруудаа хийх нүхнүүд байрлана (ус ундааны савны нэг нүх, шилний нэг нүх гэх мэтээр). Нүхний дор дахивар тус бүрт зориулсан савыг байрлуулна.

ЭЦСИЙН ХОГ ХҮЛЭЭН АВАХ ЦЭГ

Эцсийн хог хүлээн авах цэгийг хэрэглэгчид хогоо буулгахад мөн ажилтан хогны машинд ачиж төвлөрсөн цэгт хүргэхэд аль болох хялбар, дөхөм байхаар төлөвлөнө. Газрын зүүн тийш налуу байдлыг тооцвол багахан газар шорооны ажлын тусламжтайгаар 2 юм уу 3 түвшинд (доорх зурагт үзүүлснээр) хэрэглэгч дээд талд нь зогсож (Баруун зүгт) байрлуулсан саванд хог хаягдлын хялбар буулгах бөгөөд ажилтан доод талд нь (Зүүн зүгт) машинаа байрлуулж савнаас хогийн машинд төвөггүй ачих боломжтойгоор зохион байгуулах боломжтой юм.

ХОГ ҮҮСГЭГЧИЙН МАРШРУТ

Хэрэглэгчид (хог үүсгэгчид) маршрутаа ХХМТ-ийн урд гол хаалгаар нэвтэрч үндсэн барилгын гадна машинаа зогсоон дотогш орж дахиваруудаа хүлээлгэж өгснөөр эхүүлнэ.

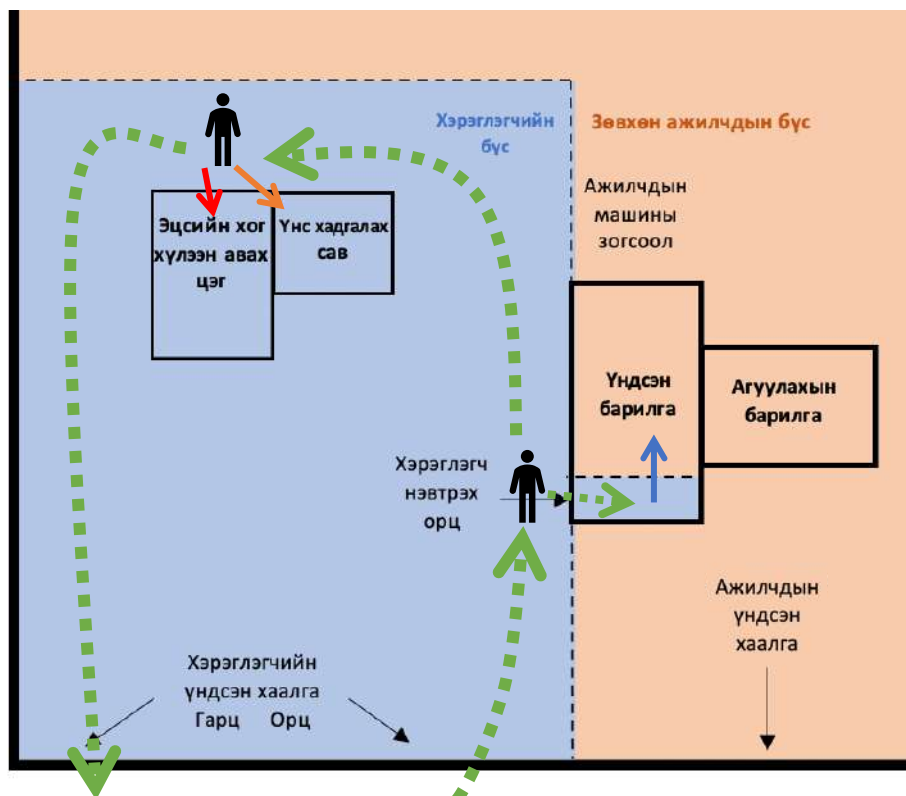
Барилгын бүх нийтэд нээлттэй багахан хэсэгт дахивар тус бүрт зориулсан нүх бүхий тавцан байрлах бөгөөд эх үүсвэр дээр нь цэвэрхэн ангилсан дахиваруудаа тэдгээрт салгаж хийнэ. Хэрэглэгчдэд ХХМТ-ийн ажилтан (ангилах тавцангийн нөгөө талд ажиллаж буй) шаардлагатай тохиолдолд туслах бөгөөд зөв ялгаж байгаа эсэхийг мөн хянах боломжтой байна.

Хэрэглэгчид зөвхөн ажилтнуудад нээлттэй дахин боловсруулах хэсэгт нэвтрэх боломжгүй боловч ангилалт, үйл явцыг харах боломжтой байна. Ингэснээр бүх ажиллагаа, явц ойлгомжтой байх төдийгүй сониуч иргэдэд хог хаягдал дахин боловсруулах, эргэлтэнд оруулах талаар сонирхолтой мэдээлэл олгох ч боломжтой юм.

Ангилсан дахиваруудаа үндсэн барилгад үлдээсний дараа үнс, эцсийн хог гэх мэт зарим төрлийн хог хаягдал үлдсэн байна. Ингээд машинтайгаа бусад хог хаягдалд зориулсан цэг тухай бүрт буулгана. Энэ үе шатанд байгууллагын ажилтан хамт явах бөгөөд эцсийн хог хаягдалд дахивар материал ороогүй эсэхийг шалгаж, хэрэглэгч зөв цэгт үлдсэн хог хаягдлаа хаяж байгаа эсэхийг мөн хянах юм. Хэрэв дахивар материал эцсийн хогтой холилдсон бол үндсэн барилга рүү ангилж аваачна.

Ингээд бүх хог хаягдлаа заасан цэгт тушааснаар төвлөрсөн хогийн цэг рүү явах шаардлагагүйгээр ХХМТ-ийн хашаанаас гарч явна.

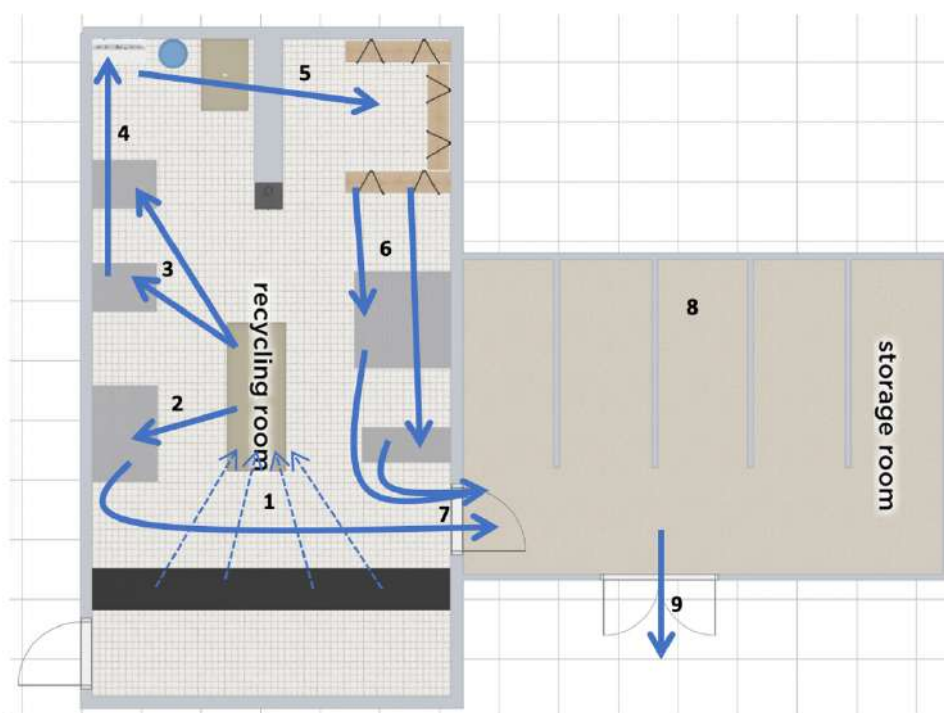
Хэрэв зарим тохиолдолд хог үүсгэгчид болон ХХМТ-ийн ажилтнууд санал нэгтгэйгээр хогийн цэгт хэрэглэгчийн машинтай хогийг шууд хүргэх шаардлагатай гэж үзвэл ажилтан хамт явж тухай эцсийн хог хаягдлыг заасан цэгт аюулгүй, зөв хаяж буй эсэхд өөрийн биеэр хяналт тавина.

ХОГ ХАЯГДЛЫН АЖИЛТНЫ ЗОХИЦУУЛАХ ДАХИВАР ХОГ ХАЯГДЛУУД

Хэрэглэгчид ангилсан дахиваруудаа авчирч хүлээлгэх өгөхөд тавцангийн доод талаас дахивар тус бүрийг ажилтан дахин нарийвчилж ангилна. Ингээд дахиварын төрөл тус бүрээр урьдчилсан тогтоосон үйл ажиллагааны явцын дагуу цааш нь боловсруулна. Энэ үйл явц цаашид өөрчлөгдөж болох ч үндсэн зарчмууд нь одоогоор дор дурдсанаар байна:

- Ус ундааны сав буюу PET хуванцар савыг пресслэж агуулахад хадгалаад хот суурингийн дахин боловсруулах үйлдвэрүүдэд хүргэж өгнө. Бусад төрлийн хуванцрыг төрөл, өнгөөр нь нарийвчлан ангилаад буталж, угаагаад түр хадгалах ба хангалттай түүхий эд бүрдсэн үед хуванцар хавтан шахах машин болон хэвэнд цутгагч машин ашиглаж дахин боловсруулна.
- Үйлдвэрүүд нь эргүүлэн авдаг шилэн сав, лонхнуудыг стандартын дагуу бэлтгэж хадгалаад тэдгээр үйлдвэрүүдэд хүлээлгэн өгнө. Бусад төрлийн шилийг бутлаад цаашид хэрэглэх хүртэл түр хадгална.
- Хоол хүнсний хог хаягдлыг мал амьтанд өгөх болон бордоо хийхэд ашиглана.
- Дахин ашиглах боломжтой цаасан хайрцагнуудыг хэрэгтэй хүнд нь өгөх, өөрсдөө хадгалах саваар ашиглах, дахин ашиглагдахгүй цаасыг хот суурингийн цаас дахин боловсруулах үйлдвэрт хүргэх, орон нутагтаа ашиглах (бордоо хийх, хуурай жорлонд ашиглах гэх мэт).
- Метал, электрон барааны хаягдал, тетрапак, бөс даавуу болон бусад төрлийн дахин боловсруулах боломжтой дахиваруудыг болгоомжтойгоор нарийвчлан салгаж хот суурингийн дахин боловсруулах үйлдвэрүүдэд хүргэх, эсвэл орон нутагтаа ашиглах хүртэл түр хадгалах.

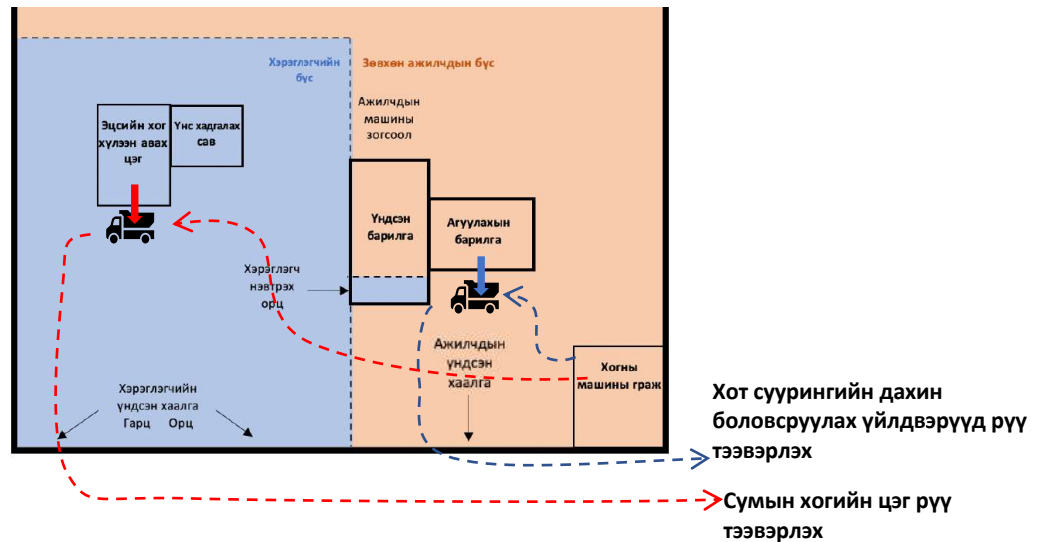

1. Дахиваруудыг тавцан дороос авч цааш нь нарийвчлан ангилна. 2. PET буюу ус ундааны савыг пресслэнэ. 3. Бусад төрлийн хуванцруудыг бутлана. 4. Бутласан хуванцрыг угаалгын машинаар угааж ханан пийшингийн тавцан дээр хатаана. 5. Цэвэр, бутласан хуванцрыг төрөл, өнгөөр нь ангилж хадгална. 6. Хуванцрыг хавтангийн машин болон хэвэнд цутгах машинаар дахин боловсруулна. 7. Ангилсан/боловсруулсан дахиваруудыг агуулах руу зөөж хадгална. 8. Дахивар тус бүрийг заасан газар цэгцтэй хадгална. 9. Шаардлагатай үед дахиваруудыг агуулахаас ачиж, тээвэрлэнэ.

Орон нутагтаа дахин боловсруулсан бүтээгдэхүүнүүдийг иргэдийн санал хүсэлтийн дагуу, орон нутгийн ЗДТГ-тай хамтран дотооддоо зарж борлуулна. Гадагш тээвэрлэх дахиваруудыг Баруун хаалгаар ачааны машинд ачиж хот суурингийн дахин боловсруулах үйлдвэрүүдэд хүргэнэ. (Улаанбаатар, Булган хот гм газрууд руу хангалттай хэмжээ бүрдэх бүрт тээвэрлэх).

ХОГ ХАЯГДЛЫН АЖИЛТНЫ ЗОХИЦУУЛАХ ЭЦСИЙН ХОГ

Эцсийн хогийн цэг дүүрэхэд ажилтан хогны машинд эцсийн хогийг ачиж төвлөрсөн хогийн цэгт аваачиж хаяна.

4. ТӨВЛӨРСӨН ХОГИЙН ЦЭГ

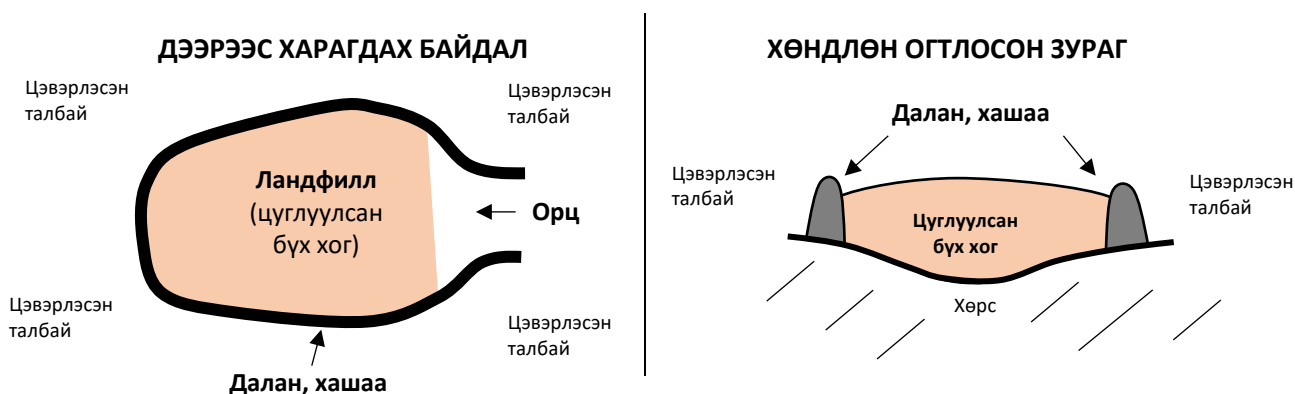
ХУУЧИН ТӨВЛӨРСӨН ХОГИЙН ЦЭГИЙН ТАЛБАЙГ ХУМИХ, ХАМГААЛАХ

Одоогийн нээлттэй, тархсан хогийн цэгийн талбайг хүмьж, цэвэрлэн цэвэрхэн ландфилл болгож цаашид зохион байгуулалтай, зүй зохистойгоор ашиглана.

Одоогийн тархсан хогийн цуглуулан хамж ойролцоогоор 4га орчим газарт бөөгнүүлнэ (одоогоор 100 гаран га газар тархсан байгааг доорх газрын зургаас харна уу). Дээрх ажлын дийлэнхийг техникийн хүч ашиглан хийхийг зорих ч хад асга ихтэй, эсвэл жалга шуудуутай газар хүний гараар түүж цэвэрлэн, нэг мөсөн цэвэрлэж авах шаардлагатай.

Хумьж, цэвэрлэсэн талбайг хэвээр үлдээж хогийн цэгийг далан, хашаагаар хашиж, хамгаалах шаардлагатай (доорх зургийг харна уу). Ганцхан орц, гарц бүхий хаалгыг далангийн гадуурх хашаанд байрлуулна. Хяналтын камерыг дор хаяж хашаа, хаалгыг хянах, боломжтой бол хогийн цэгийг бүхэлд нь хянах боломжтой газар байрлуулах. Бөөгнүүлсэн бүх хог хаягдал болон босгосон даланг хөрс, эсвэл тохиромжтой материалаар дарж хог хаягдал салхинд хийсч тархах, мал амьтан идэхээс сэргийлэх.

ХАШИЖ ХАМГААЛСАН ЛАНДФИЛЛИЙН АШИГЛАЛТ

Талбай хумих, хашиж хамгаалах ажлын дараа (боломжтой бол бүр ажлын явцад) ландфиллд орж гарах эрхийг зөвхөн ХХМТ-ийн ажилтанд олгох хэрэгтэй. Хог үүсгэгчид зөвхөн нэн шаардлагатай тохиолдолд (өөрсдийн машинаар тэвшин дээрх хогоо шууд буулгаж хаях шаардлагатай бол) эрх бүхий хүний хяналтан дор ландфиллд нэвтэрч хогоо хаяна.

Ландфиллд хаягдах бүх хогийг хог хаягдал хариуцсан ажилтан дахивар хаягдал холилдсон эсэх, дахин ашиглах, эргэлтэнд оруулах боломжтой хаягдал байгаа эсэхийг шалгана.

Хаясан эцсийн хогийн булдозероор түрж шахаж өгнө. Хөрс шороо эсвэл хүнд материалаар (уурын зуухнаас гарах үнс гэх мэт) ойр ойрхон дарж булан хог тархахаас сэргийлнэ. Энэ ажлыг сард дор хаяж нэг удаа (боломжтой бол хог хаях бүрт) мөн түүнчлэн хөнгөн, хялбар тархах төрлийн хог хаягдсан тохиолдолд гүйцэтгэх шаардлагатай.

5. БУСАД ОНЦГОЙ ХОГ ХАЯГДАЛД ЗОРИУЛСАН ЦЭГҮҮД

АЮУЛТАЙ ХОГ ХАЯГДАЛ

Улаанбаатар хотод аюултай хог хаягдлыг хууль, журмын дагуу авч устгадаг газрууд руу зөөвөрлөх боломжтой бол энэ шийдлийг мөрдөх нь зүйтэй.

Хэрэв Хишиг-Өндөр суманд аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах шаардлагатай бол хөрс, ус агаар бохирдуулахгүй, аюулгүй байдал хангасан нөхцөлд байх шаардлагатай. ХХМТ-ийн хашаанд аюултай хог хаягдал түр хадгалахад зориулсан талбайг зааж өгснөөр бусад хог хаягдалтай холилдохоос урьдчилан сэргийлнэ.

Олон төрлийн аюултай хог хаягдлыг нэг дор хадгалж хэрхэвч болохгүй. Аюултай, хортой урвал явагдахаас сэргийлэх нь чухал. Хадгалж буй аюултай хог хаягдлын шинж чанараас хамаарч зохицсон материалаар хийгдсэн (төмөр эсвэл хуванцар) 100% үс нэвтрэхгүй саванд хадгалах шаардлагатай.

Аюултай хог хаягдал суманд булагдсан бол хянаж, хадгалагдаж буй аюултай хог хаягдлыг нарийн бүртгэх шаардлагатай. Өвчтэй мал амьтан булсан бол цэгийг тэмдэглэж, анхааруулах тэмдэглэгээг газар дээр нь байрлуулах шаардлагатай.

АМЬТНЫ СЭГ ЗЭМ

Амьтны гаралтай хог хаягдал: амьтны сэг зэм, яс, өөх гэх мэт хаях тодорхой цэгийг зааж өгөх хэрэгтэй. Энэ цэгийг хүн, мал, нохой нэвтрэхээс сэргийлж хаших. Зөвхөн сэг зэмээр хооллодог шувууд дээрээс нь орох боломжтой байж болно. Ингэж байгалийн аргаар энэ төрлийн хог хаягдлыг зохицуулах боломжтой юм.

Харин халдварт өвчнөөр үхсэн байж болзошгүй мал, амьтныг энэ цэгт хүргэхгүй. Тэдгээрийг тусгайлан заасан, хамгаалсан газарт дүрэм, журмын дагуу булна. Зуны цагт урт шуудуу ухаж бэлтгэвэл өвлийн цагт өвчнөөр үхсэн малыг булах боломжтой.

Үхсэн мал, амьтны сэг зэмийг эцсийн хогтойгоо хэрэглэгч авч ирэх үед ажилтан өөрийн биеэр дагалдан явж тусгайлан заасан газарт хяналттайгаар хаяулна.

БОХИРЫН ХАЯГДАЛ

Бохирын хаягдлыг ялзалж бордоо болгох нь зүйтэй. Бордоо хийх талбай нь ХХМТ-тэй ойролцоо байх, эсвэл гарах хэмжээнээс нь хамаараад тусгайлан газар зааж асгуулж болох юм.